

NOVUM

Editie 40/8
November 2019

In gesprek met Mr. Frank Visser

*Jeugdsancties:
inzoomen
op de PIJ-
maatregel*

*Misdaad mag niet
lonen: naar een
sterkere aanpak van
witwassen*

*Is de kiezer
gestoord?*

*Loze
literatuur*

40/8

 DRANKJE DOEN RELAXEN {COLLEGES}
 STAGE LOPEN UITGAAN
INTERNETTEN {STUDEREN} SPORTEN
 COMMISSIE BRALLEN CHILLEN
{LEZEN} FACEBOOKEN REIZEN
FIETSEN MUZIEK LUISTEREN
 FILM KIJKEN LUNCHEN UITSLAPEN
WERKGROEP VOLGEN TWITTEREN
{PLANNEN} GAMEN BIJBAANTJE
MINOR KIEZEN SHOPPEN
BAKKIE DOEN {LEREN} LINKEDINNEN
FEESTEN {AFSTUDEREN}

Je bent al druk genoeg!

Bestel jouw **samenvattingen**
van alle colleges en literatuur
op www.slimstuderen.nl

slim
studeren.nl

	Voorwoord	4
<i>Faculteit</i>	Faculteitsagenda november	5
<i>Column</i>	Professor Kinneging - Gelijkheid of gelijkwaardigheid?	6
<i>Vereniging</i>	J.F.V. Grotius - Activiteitenagenda november	9
<i>Verdieping</i>	Jeugdsancties: inzoomen op de PIJ-maatregel	10
<i>In gesprek met</i>	In gesprek met Mr. Frank Visser	12
<i>Lezersreactie</i>	Is de kiezer gestoord?	18
<i>Verdieping</i>	Misdaad mag niet lonen: over de aanpak van witwassen	22
<i>Opinie</i>	Loze literatuur	26
<i>Questionnaire</i>	Prof. Mr. Ton Liefwaard	28

Jurian Bos
Hoofdredacteur

Beste lezer,

Op het moment van schrijven zijn de eerste tentamens van het, inmiddels niet meer zo nieuwe, collegejaar achter de rug, vallen de eerste bladeren alweer van de bomen en nadert het einde van het jaar al met rasse schreden. We zijn inmiddels ook weer aanbeland bij de novembereditie van NOVUM, waarin de meest bekende rechter van Nederland, Mr. Frank Visser, uitgebreid aan het woord komt over zijn studententijd, zijn werk als tv-rechter en zijn visie op het recht.

November is de laatste jaren haast traditiegetrouw een maand die in het teken staat van discussie en debat. Dit jaar wellicht meer dan ooit: door de protesten rondom stikstof, klimaat en het onderwijs is het Malieveld vaak beter gevuld dan menig concerthal of voetbalstadion. Dit is mijns inziens een goed teken. Een debat heeft er immers vrijwel altijd baat bij als het op grotere, en vooral bredere schaal wordt gevoerd. Het op de politieke agenda plaatsen van dergelijke kwesties is een teken van een gezonde democratie, een waarin meningen gehoord mogen worden.

Ook in de NOVUM is zoals vanouds ruimte voor discussie en debat. We trappen af met een ingezonden reactie van oud-hoofdredacteur Corné Smit op het artikel van Nick du Bois in de oktobereditie (NOVUM 40/7). Du Bois stelde hierin dat de moderne opvatting (van politieke partijen) over representativiteit slecht is voor het functioneren van onze democratie. Met deze conclusie is Smit het fundamenteel oneens. Ook onze kersverse redacteur Sebastian Cornielje komt met een prikkelende bijdrage. Hij stelt de praktijk van onnodige, maar voorgeschreven literatuur aan de kaak, en spaart daarbij enkele hoogleraren niet.

Natuurlijk gebeurde er ook genoeg in politiek Den Haag dat buiten het Malieveld plaatsvond. Femke verdiept zich in de PIJ-maatregel, die door nieuwe wetgeving wellicht aan verandering onderhavig is. Christiaan deelt zijn visie op het voornemen van minister Grapperhaus om witwassers grondig aan te pakken.

Tot slot bevat deze NOVUM ook weer de vaste questionnaire, waarin ditmaal Prof. Mr. Ton Liefwaard het hemd van het lijf wordt gevraagd. Uiteraard vindt u de vaste column van Prof. Kinneging weer terug op de volgende pagina's, in deze editie behandelt hij de termen gelijkheid en gelijkwaardigheid. Hierbij stelt hij een prangende vraag: is de mens van nature gelijk, of is hij gelijkwaardig?

Ik wens u veel plezier met het lezen van dit nummer van NOVUM magazine. ●

Faculteitsagenda november

6 november

Lezing: De geleerde rechtspraak in vroegmoderne Nederlandse drukken: over voorzichtige juristen en lakse theologen
Kamerlingh Onnes Gebouw (Zaal B0.41) 17.30-21.00

7 november

Lezing: Hazelhoff Guest Lecture | Klimaatverandering en recht: geen jurist ontspringt de dans! **Academiegebouw (Faculteitskamer Rechtsgeleerdheid) 15.30-17.00**

8 november

Masterdag | Faculteit der Rechtsgeleerdheid
Kamerlingh Onnes Gebouw (Zaal A0.51/A1.44/C1.31) 10.15-17.00

15 november

Lezing: Hans Franken-lezing 2019
Kamerlingh Onnes Gebouw (Zaal A.144/Lorentztaal) 15.30-18.00

21 november

Lezing: Publiekslezing 'The Role of the Humanities in an Information Age' door Ted Underwood, Visiting Scaliger Professor **Academiegebouw (Klein Auditorium) 16.00-17.00**

28 november

Lezing/Seminar: Interacting with Robots and AI
Kamerlingh Onnes Gebouw (Zaal A1.44) 13.00-18.00

**Universiteit
Leiden**
Rechtsgeleerdheid

Gelijkheid of gelijkwaardigheid?

Gelijkheid is zonder enige twijfel een van de hoogste idealen en dus geboden van onze tijd. Misschien zelfs wel het hoogste. Maar wat betekent gelijkheid eigenlijk precies? Wie op zoek is naar goede filosofische analyses over gelijkheid, komt snel tot de ontdekking dat die maar dun gezaaid zijn. Over vrijheid zijn er boeken te over, maar over gelijkheid is veel minder geschreven. Laten ik daarom maar eens een duit in het zakje doen. Daarbij wil ik het niet hebben over de bij uitstek liberale gelijkheidsconceptie: de gelijkheid voor de wet. Evenmin wil ik het hebben over de bij uitstek socialistische gelijkheidsconceptie: de economische gelijkheid, de gelijkheid van inkomen en vermogen. Daarover heb ik in eerdere columns al het nodige gezegd. Bovendien staan beide noties van gelijkheid dezer dagen minder in de belangstelling. Ik wil het hier hebben over de meer algemene en filosofische notie van gelijkheid, die ten grondslag ligt aan de genoemde twee, maar aan diverse andere ook. Ik bedoel gelijkheid zoals in de veelgehoorde frase: ‘Alle mensen zijn gelijk’. De vraag is wat dat betekent.

Doorgaans wordt de frase vergezeld van de kwalificatie: ‘Niet in de zin dat iedereen hetzelfde is, maar in de zin dat iedereen gelijkwaardig is’. Waarop iedereen onmiddellijk beamend instemt, want het is immers evident dat elk mens van alle andere mensen verschilt, nietwaar? Tja, daar beginnen de moeilijkheden al. Want ‘dat elk mens van alle andere mensen verschilt’ is misschien wel evident voor de huidige generatie en de vorige, maar voor alle generaties daarvoor gold dat ze overtuigd waren van het tegenovergestelde en meenden dat elk mens in wezen hetzelfde is als ieder ander. Dat klinkt de oningewijde heel vreemd in de oren, ik besef het. En daarom is het geen overbodige luxe er wat meer woorden aan te wijden om het een en ander uit te leggen.

Eeuwenlang, om niet te zeggen millennialang was de opvatting dat ieder mens in wezen hetzelfde is als elke

ander. En wel omdat alle mensen tot dezelfde soort behoren en dus een overeenkomstige natuur hebben. Dat wil niet zeggen dat er in het geheel geen verschillen zijn. Die zijn er vanzelfsprekend volop. Er zijn geen twee exact dezelfde mensen en die zijn er ook nooit geweest. Maar, zo redeneerde men, die verschillen zijn oppervlakkig en niet wezenlijk. Innerlijk, in hun diepste wezen zijn alle mensen gelijk in de zin van hetzelfde.

Ze hebben namelijk allemaal een verstand en daarnaast veel begeertes en een flink eergevoel. Maar dat is niet alles, want er komt nog bij dat die begeertes en dat eergevoel gemakkelijk de overhand krijgen en het verstand tot dienster maken. Met alle gevolgen van dien. Denk je maar eens even in wat er gebeurt als je een slaaf bent van je begeertes en/of je eergevoel. Het is dus voor ieder mens zaak controle te krijgen en te houden over zijn begeertes en zijn eergevoel en bovenal zijn verstand te leren gebruiken als stuurman van het leven.

“Het is dus voor ieder mens zaak controle te krijgen en te houden over zijn begeertes en zijn eergevoel en bovenal zijn verstand te leren gebruiken als stuurman van het leven.”

Zoals gezegd, zijn er natuurlijk ook verschillen tussen individuele mensen. Dat heeft nooit iemand ontkend. Die zitten vooral in de verschillende dingen die ze begeren. Maar dat verschil werd eigenlijk altijd gezien als iets oppervlakkigs. Wezenlijk is niet wat iemand begeert, maar dat hij een begerig wezen is.

Wat ik nu in Platoonse termen heb uitgelegd, kan ik ook omzetten in Christelijke termen. Dan wordt het: alle mensen zijn gelijk, in die zin dat ze stuk voor stuk geneigd zijn tot de zonde. In het bijzonder de hoogmoed

Prof. dr. A.A.M. (Andreas) Kinneging is hoogleraar Rechtsfilosofie. Hij verzorgt o.a. de bachelorvakken Rechtsfilosofie I en II, en doceert in de masterafstudeerrichting Encyclopedie en Filosofie van het Recht. Sinds 2013 schrijft hij maandelijks een column voor NOVUM magazine.

en de hebzucht. Een ander woord voor hoogmoed is trots en die heeft alles met eergevoel te maken. Hebzucht op haar beurt is, als we de term breed interpreteren, hetzelfde als begerigheid. De Platoonse visie en de Christelijke opvatting van de mens staan dus erg dicht bij elkaar, als ze niet geheel en al identiek zijn.

Alle mensen zijn in deze benadering dus gelijk, in die zin dat ze allemaal begerige en trotse wezens zijn, die allemaal genoopt zijn om die begerigheid en trots in te binden en hun verstand zo goed mogelijk te gebruiken, willen ze een goed leven hebben in gemeenschap met hun medemensen.

Interessant genoeg wordt deze visie op de gelijkheid van alle mensen verworpen in de moderne tijd. De mens is in diepste wezen juist niet gelijk, wordt er nu gezegd. Integendeel. Iedereen, elk mens is ten diepste anders dan alle anderen. Iedereen is, kortom, uniek en 'einzigartig'. De eersten die dit verkondigden, waren de, vooral Duitse, Romantici, in het eerste kwart van de negentiende eeuw. Maar inmiddels heeft het grootste deel van de Westerlingen die mening overgenomen. Uiteraard zonder

ook maar het geringste besef te hebben waar hun mening vandaag komt, of zelfs maar dat het slechts een mening is en niet een in graniet gehouwen waarheid.

Iedereen is uniek en anders dan alle anderen, is de nieuwe opvatting. Maar hij is toch gelijk aan alle anderen. Hoe is dat mogelijk? Alleen door 'gelijkheid' te herdefiniëren. Namelijk als 'anders, maar niet beter of slechter'. We kunnen precies aanwijzen wanneer dit gebeurt: in de Bekenntnissen van Jean-Jacques Rousseau, de vader van de Romantiek. Helemaal aan het begin van dat boek, daar staat het met zoveel woorden. In die tijd was het iets volstrekt nieuws. Nu is het een algemeen gedeeld volksgeloof geworden. We zijn dus allemaal anders dan alle anderen, maar niet beter of slechter. Ergo: gelijkwaardig.

Meestal stopt het denken hier. En dat is niet verbazingwekkend. De uitgangspunten van een geloof worden door de gelovigen nimmer kritisch tegen het licht gehouden. Maar wij als wetenschappers moeten dat juist wel doen. Dat is onze taak. Laten we dus dit credo ook maar eens tegen het licht houden.

In de eerste plaats rijst dan de vraag in hoeverre het nu eigenlijk klopt dat elk mens uniek is, anders dan alle anderen. In een bepaalde, triviale zin is het uiteraard waar, zoals net al opgemerkt. Iedereen heeft een volstrekt unieke neus. Dat is waar. Maar al die verschillende neuzen lijken toch ook wel verdomd veel op elkaar. En wat voor onze neuzen geldt, geldt dat niet ook voor alle anderen lichamelijke en geestelijke kenmerken van de mens? Hoe zou het komen dat we ons zo goed herkennen in de hoofdpersonen van grote boeken of goede films? Omdat we onszelf in hen herkennen natuurlijk. Maar dat betekent dat we in wezenlijke opzichten op hen lijken. Met die uniciteit valt het dus nogal mee. Wij mensen zijn niet uniek. We zijn variaties op één en hetzelfde patroon. Daarmee komt ook de gelijkwaardigheid op losse schroeven te staan. En wel als volgt. Twee exemplaren van een verschillende aard zijn eigenlijk niet te vergelijken, juist omdat ze volstrekt anders zijn. Dat komt tot uitdrukking in het gezegde ‘appels met peren vergelijken’. En omdat appels en peren onvergelijkbaar zijn, zijn ze in zekere zin gelijkwaardig. Wel vergelijkbaar daarentegen zijn verschillende appels, omdat het verschillende exemplaren van dezelfde soort zijn. Welnu, als de mens niet uniek is, maar net als alle anderen behoort tot een en dezelfde soort, dan is hij dus wel degelijk te vergelijken met anderen. Maar dan kan men ook constateren dat er kwaliteitsverschillen zijn, net als bij appels. Maar als dat zo is, is er geen sprake van gelijkwaardigheid. Een betere appel is meer waard dan een mindere. Een goed mens is meer waard dan een slecht mens.

“Met die uniciteit valt het dus nogal mee. Wij mensen zijn niet uniek. We zijn variaties op één en hetzelfde patroon.”

Hoe zag men die dingen in het verleden? Het startpunt is voor ieder mens gelijk. Elk van ons is geneigd zijn hoofd te laten hangen naar zijn begeertes en zijn ego. Geen van ons deugt, in die zin, van nature. Aldus de traditie. Dat zou men een vorm van gelijkwaardigheid kunnen noemen, maar niet een om trots op te zijn. De bedoeling is dat we strijden tegen die begerigheid en dat ego. Dat is buitengewoon moeilijk en verreweg de meeste mensen slagen daar niet zo goed in. Maar er zijn wel verschillen. En sommige mensen komen een heel eind. Zij slagen erin om in grote mate matig, nederig en verstandig te worden. Tegen zulke mensen kijken we min of meer automatisch op. Het zijn voorbeelden. Voorbeeldige mensen. Het type mens dat je zou wensen als politiemans, rechter, premier. Die zijn waardiger, beter dan de rest en zeker

niet gelijkwaardig.

Vergelijk dat nu eens met de moderne uniciteitsidee, zeker als we deze uitleggen —wat sedert de Romantici steevast gebeurd is— als norm. Dat wil zeggen dat elk mens niet alleen feitelijk uniek is, maar ook de opdracht heeft die uniciteit te bewaken en bewaren. Hij moet, om het populair uit te drukken, zichzelf zoeken, zijn en ontplooien. Dat is het hoogste en eigenlijk enige gebod. Anderen dienen hem daarbij alle ruimte te laten, want ieder uniek ik is immers gelijkwaardig.

“Als de mens niet uniek is, maar net als alle anderen behoort tot een en dezelfde soort, dan is hij dus wel degelijk te vergelijken met anderen.”

Waar leidt dat toe? Als iedereen diep van binnen van nature goed is, alleen maar tot mooie dingen natuurlijk. Dat is ook precies wat Rousseau en de Romantici beweren: iedereen is anders, maar iedereen is goed. Dus laat duizend bloemen bloeien.

Maar wat nou als de mens niet diep van binnen van nature goed is, of in ieder geval niet alleen maar goed? Als in hem allerlei begeertes huizen die helemaal niet goed zijn en een ego bovendien dat de redelijkheid en rechtvaardigheid gemakkelijk uit het oog verliest als het zich in zijn eer voelt aangetast? Als de mens zo in elkaar zit dan heeft de idee dat iedereen gelijkwaardig is en bovenal zichzelf dient te zijn en te ontplooien vooral nare, om niet te zeggen ellendige gevolgen. In de eerste plaats voor het individu, dat niet meer begrijpt dat het erom gaat in het leven een goed mens te worden en niet om jezelf te zijn en te ontplooien, waardoor het voorgoed vastgeplakt zit aan en omlaag getrokken wordt door de eigen begerigheid en het eigen ego. En in de tweede plaats voor de samenleving als geheel, die zwaar te lijden heeft onder al die mensen die slechts uit zijn op de bevrediging van hun eigen begeertes en het oppompen van hun ego. Hoe gaan zulke mensen met elkaar om? Wat voor politiemannen krijg je dan, wat voor rechters, wat voor premier? Geen matige, verstandige en nederige, dat is duidelijk.

De grote vraag is dus: is de mens van nature gelijk, of is hij gelijkwaardig? ●

Activiteitenagenda november

7 november

20:00 uur

Herfstborrel

12 november

13:00 uur

Bezoek Raad voor de Kinderbescherming

14 november

14:30 uur

Kantoorbezoek: Cees advocaten

18 november

17:00 uur

Algemene Ledenvergadering

19 november

18:00 uur

Recruitmentdiner

21 november

20:00 uur

Studereisbekendmakingsborrel

27 november

Kantoorbezoek: Kennedy Van der Laan

29 november

10:00

Juridisch Congres: Sustainable Finance

Kijk voor meer informatie op www.jfvgrotius.nl!

Jeugdsancties: inzoomen op de PIJ-maatregel

Femke de Wijs
Redacteur

In deze bijdrage gaan we het hebben over de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ), in de volksmond misschien beter bekend als jeugd-tbs. PIJ wordt gezien als de zwaarste sanctie die de rechter aan een jeugdige kan opleggen. Enkele prangende vragen over PIJ zullen in deze bijdrage beantwoord worden. Hoe is deze maatregel tot stand gekomen? Wat zijn de juridische gronden voor het opleggen van de maatregel? En natuurlijk: hoe ziet de praktische uitwerking eruit? Tevens wordt nog ingegaan op de toekomst van de PIJ-maatregel.

Geschiedenis

In 1905 werd er voor het eerst een degelijk onderscheid gemaakt tussen de bestraffing van volwassenen en de bestraffing van kinderen. Jeugdige delinquenten kregen lagere straffen dan volwassenen en de rechter had voorts een nieuw sanctiepakket ter beschikking. Onder deze sancties was ook de maatregel tot terbeschikkingstelling van de regering. Deze maatregel had voornamelijk als doel de heropvoeding van de jeugdige. In 1965 kreeg de rechter tevens de mogelijkheid om de jeugdige te veroordelen tot plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling. Deze maatregel kon worden opgelegd aan jeugdigen met een psychische stoornis.¹ De PIJ-maatregel kwam in 1995 in de plaats voor deze twee

sancties en bood de mogelijkheid tot heropvoeding én behandeling.²

Grondslag

De juridische grondslag voor PIJ is te vinden in art. 77s Wetboek van Strafrecht. De maatregel kan worden opgelegd aan de verdachte bij wie ten tijde van het begaan van het misdrijf een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens bestond, indien:

- a) *Het feit een misdrijf betreft waarop een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld;*³
- b) *De veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van*

de maatregel eist;

c) De maatregel in het belang is van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de verdachte.

Blijkens het tweede lid kan de rechter PIJ pas opleggen, nadat hij zich een met redenen omkleed, gedagtekend en ondertekend advies heeft doen overleggen van ten minste twee gedragsdeskundigen van verschillende disciplines. Dit wordt ook wel een dubbel persoonlijkheidsonderzoek of dubbelonderzoek genoemd. Aangezien de aanwezigheid van een gebrekkige ontwikkeling of psychische stoornis onderzocht moet worden zal één van deze deskundigen een psychiater zijn. In de praktijk is de tweede deskundige doorgaans een psycholoog.⁴ Indien de verdachte niet meewerkt aan het onderzoek, laat dat de rechter onverlet toch PIJ op te leggen door middel van eerder bekende rapportages van de verdachte.

De maatregel wordt opgelegd voor de duur van drie jaar waarvan één jaar voorwaardelijk is en kan verlengd worden met twee jaar, indien er sprake is van een geweld- of zedenmisdrijf. Bij een jeugdige aan wie het feit vanwege de gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestesvermogens niet kon worden toegerekend, kan de maatregel zelfs verlengd worden met vier jaar. Dat maakt dat de maximale duur van de PIJ-maatregel zeven jaar bedraagt waarvan het laatste jaar voorwaardelijk. Hierna kan PIJ door de rechter ambtshalve of op vordering van het openbaar ministerie worden omgezet in ‘volwassen tbs’ indien de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen de omzetting in die maatregel eist.⁵ Waar de volwassen delinquent naar een tbs-kliniek gaat bij de oplegging van tbs, wordt de jeugdige bij een PIJ-oplegging behandeld in een Justitiële Jeugdinrichting.

Praktijk

PIJ wordt gezien als een ultimum remedium en wordt dan ook niet vaak opgelegd. Om u een beeld te geven: In 2010 werd er van de 10828 jeugdstrafzaken slechts 70 keer PIJ opgelegd. Dat is 0,6%. Er heeft overigens een grote daling in het aantal PIJ-oplegging plaatsgevonden tussen 2005 en 2010. Een van de belangrijkste oorzaken daarvan is de verslechtering van het imago van de JJI. Inspectierapporten van de Inspectie Jeugdzorg en een Rapport van de Algemene Rekenkamer bevestigen kritiek op de tenuitvoerlegging van de PIJ-maatregel. De effectiviteit zou namelijk ten opzichte van de recidive erg laag zijn.⁶

Wat naast PIJ tevens een mogelijkheid tot behandeling van de jeugdige is, is de civiele ondertoezichtstelling (OTS). Een groot deel van de jongeren dat in aanmerking komt voor een PIJ-maatregel zal al in een civiel traject zitten. De Gesloten Jeugdzorg biedt een mogelijkheid tot opname van de jeugdige en heeft in sommige gevallen zelfs de voorkeur. Hoe jonger het kind, hoe sneller wordt gekozen voor een civielrechtelijke afhandeling. Dit heeft er tevens mee te maken dat een zeventien- of achttienjarige slechts voor zeer korte duur onder de civiele maatregel valt. Bij een jeugdige van dertien valt daarentegen nog vijf jaar iets te bereiken in het civiele traject. Het strafrechtelijk proces wordt overigens niet zonder meer geschorst in PIJ-relevante zaken. Deze zaken, waarin strafrecht en civielrecht parallel lopen, kunnen worden afgedaan middels een combizitting.

“PIJ wordt gezien als een ultimum remedium en wordt dan ook niet vaak opgelegd.”

Toekomst

Begin dit jaar is de consultatie van de Invoeringswet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen van start gegaan. Deze wet moet het kort gezegd onder andere makkelijker maken voor de rechter om tbs op leggen, daar de wet een stroomlijning van de maatregel inhoudt. De PIJ-maatregel is echter ook aan deze stroomlijning onderworpen. De Raad voor de Rechtspraak waarschuwt in haar advies voor de creatie van jeugd-tbs. Zo zou namelijk het pedagogische karakter van de PIJ-maatregel verloren gaan.⁷ Het jeugdstrafrecht heeft zoals eerder opgemerkt immers andere doeleinden dan het volwassen strafrecht. Daarom vraag ik mij ten eerste af wat de toekomst is van de PIJ-maatregel. De tegenstrijdigheid tussen enerzijds de neiging naar een civiele afhandeling en anderzijds de vraag voor strengere straffen is evident. In ieder geval benieuwd het me welke weg de PIJ-maatregel zal gaan bewandelen. ●

¹ Jeugdstraf en Jeugdhulp, Bruning 2016.

² 10 jaargangen PIJ-ers Kenmerken en Veranderingen, Brand 2008 p.13.

³ Zie art. 77s Sr voor de overige misdrijven waarbij PIJ kan worden opgelegd.

⁴ T&C art. 77s Sr.

⁵ Zie art. 77t Sr en art. 77tc Sr.

⁶ Zie het onderzoek ‘De daling van het aantal opleggingen van de PIJ-maatregel nader beschouwd 2011’ p.34 en p. 52-57.

⁷ Advies RvdR Invoeringswet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen p. 6.

In gesprek met Mr. Frank Visser

Mr. Frank Visser (1951) is voor velen misschien wel hét gezicht van juridisch Nederland. Van 1989 tot 2014 was hij kantonrechter in Zaandam, maar vrijwel iedereen zal hem kennen als 'rijdende rechter' bij het programma *Mr. Frank Visser doet uitspraak* dat wordt uitgezonden op SBS6. In dit programma beslist Mr. Visser door middel van bindende einduitspraken in vaak hoogoplopende conflicten en burenruzies. Wekelijks trekt hij hiermee meer dan een miljoen kijkers. NOVUM was aanwezig bij een hoorzitting en interviewde hem over zijn studententijd, zijn afwisselende carrière voor het rechterschap en natuurlijk over het werk als tv-rechter.

Hoe was uw eigen studietijd, en waarom heeft u destijds voor rechten gekozen?

Al op de middelbare school kwam ik in aanraking met het recht. Destijds heb ik de HBS gevolgd, waar ik bijvoorbeeld al werd onderwezen in het handels- en verbintenissenrecht. Rechten als zodanig interesseerde me toen al bovenmatig. In feite had ik ook weinig andere studiekeuzes: rechten, economie en talen, dat was het zo'n beetje. Uiteindelijk heb ik dan ook niet lang hoeven nadenken over mijn studiekeuze. Maar het was zeker geen keuze omdat ik niks anders kon kiezen! Ik heb me toen ingeschreven in Rotterdam, omdat ik toen dacht dat dat dichterbij was dan Leiden vanaf mijn toenmalige woonplaats Den Haag. Dat viel tegen, en het leven als spoorstudent beviel me ook niet heel goed. Het grote voordeel was echter dat Rotterdam qua leer erg positivistisch was – en nog steeds is. Er wordt erg de nadruk gelegd op snel en efficiënt leren. Dat was in mijn propedeuse een uitermate handige manier om snel de regeltjes onder de knie te krijgen. Het was niet per se diepgaand, maar je kreeg er allerlei vakken. Na die twee jaar in Rotterdam heb ik wel eens grappend gezegd dat ik wat dat betreft niet veel meer bij hoefde te leren, de basis was immers zo goed. Hierna kon ik al 'free-wheelend' de doctoraalfase doen. Als je al veel weet steek je immers ook veel meer op. Het is net zoals bij mensen die onvoorbereid naar college gaan en weinig leren, zo leren mensen die wél voorbereid zijn veel meer.

Na die twee jaar ben ik overgestapt naar de VU, waarna ik ook in Amsterdam op kamers ging. De studie daar was veel inhoudelijker, met bijvoorbeeld ook meer aandacht voor filosofie. In die tijd ben ik ook student-assistent volkenrecht geworden. Internationaal recht vond ik toentertijd ontzettend leuk – naast mijn interesse voor het privaatrecht natuurlijk. Eigenlijk lag alleen bestuursrecht me minder, het enige waar ik ooit lager dan een 7 heb gescoord was het vak 'het recht van de lagere publieke lichamen'; dat interesseerde me daadwerkelijk helemaal niks.

In mijn tijd als student-assistent had ik mijn eigen kantoor in de VU. Daar stonden twee bureaus, maar als enige student-assistent volkenrecht had ik mijn eigen kamer. Compleet met eigen telefoonlijn, wat toentertijd een grote luxe was, en ik kon natuurlijk gratis kopiëren, waar ik erg veel gebruik van heb gemaakt. Ze moesten natuurlijk wel een tegenprestatie voor me verzinnen, dus ik kreeg de opdracht alle boeken van het volkenrecht

in kaart te brengen. Dat was ontzettend interessant, om te zien dat in jouw kleine vakgebied zo ontzettend veel was gedocumenteerd. Op het gegeven moment stuitte ik op alles wat er bij het Neurenberg-tribunaal was gebeurd, en na meerdere boeken over dat onderwerp grondig door te hebben gelezen kwam ik tot het idee om dit als scriptieonderwerp te gebruiken. Die heb ik dan dus ook op mijn bureau aan de universiteit geschreven, wel zo makkelijk. En naast makkelijk, niet onbelangrijk, was het ook goedbetaald werk.

In mijn studietijd ben ik eveneens betrokken geweest bij de oprichting van de eerste rechtswinkel in Amsterdam. Dat was mijn tweede passie, en daar kwam ik al gauw terecht bij consumentenzaken, eigenlijk typisch privaatrechtelijke dingen. Die combinatie van het publiek- en privaatrecht heeft mijn carrière als student een beetje getekend.

"In mijn studietijd ben ik eveneens betrokken geweest bij de oprichting van de eerste rechtswinkel in Amsterdam. Dat was mijn tweede passie, en daar kwam ik al gauw terecht bij consumentenzaken, eigenlijk typisch privaatrechtelijke dingen."

Voor het programma heeft u een hele afwisselende loopbaan gehad, kunt u daar iets over vertellen?

Toen ik klaar was met mijn studie lachte alles me toe, het waren immers de zeventiger jaren, je kon overal werk vinden. In mijn overmoedigheid heb ik toen een brief gestuurd naar Shell, omdat zij toen in mijn ogen waarschijnlijk dringend behoefte hadden aan iemand zoals ik, en dan met name op het gebied van de mensenrechten. Ik kreeg echter een kort briefje terug van Shell: *"bedankt voor uw interesse, momenteel zijn er op dat gebied geen vacatures"*. Ze zullen daar nu nog steeds geen behoefte aan hebben vrees ik, haha!

Toch was ik wel vastbesloten om iets te doen met dat volkenrecht. Ik had geen vaste vriendin of andere verplichtingen en wilde de wijde wereld in. Op een dag kwam toenmalig professor De Waard naar me toe met de mededeling dat hij plek voor me had op het ministerie voor ontwikkelingssamenwerking. Dat interesseerde me toen echter totaal niet, ik zag mezelf in mijn wildste dromen al bij de Mensenrechtenraad in

New York, niet in Afrika! Vrijwel tegelijkertijd stuitte ik echter op een vacature als bibliothecaris bij het Vredespaleis. Dat leek me leuk, want ik bedacht dat ik zo betaald verder kon studeren. Misschien had ik bij nader inzien toen gewoon moeten gaan promoveren, maar daar kwam ik dan weer niet op.

Op het mooie idee van betaald studeren kwam ik snel terug, als ik even niks te doen had en zat te lezen moest ik van de directeur kaartenbakken vullen, dat ‘deden zij immers ook’. Toen wist ik: hier moet ik weg! En precies rond die tijd zag ik een advertentie voor ‘rechterlijk ambtenaar in opleiding’ (Raio) staan. Daar had ik nog nooit over nagedacht, maar het sprak me wel direct aan. Ik solliciteerde meteen, en binnen een maand was ik aangenomen. In het kader van die opleiding moest je in de tijd twee jaar bij de griffie werken, twee jaar als officier van justitie, en daarna mocht je nog twee jaar doen waar je zin in had, mits het juridisch inhoudelijk was.

Deze volgorde is bij mij omgedraaid, aangezien ze in Amsterdam dringend behoefte hadden aan officieren van justitie, een weinig populair beroep in die tijd. Dat heb ik toen gedaan, waarna ik alsnog naar de griffie ben gegaan. Griffie als onderdeel van wat toen nog de Raio-opleiding heette (tegenwoordig Rio, red.) is veel intenser dan een gewone meeloopstage, je schrijft namelijk ook zelf de vonnissen. Mijn tijd op de griffie vond ik dan ook geweldig, ik was natuurlijk heel civielrechtelijk bezig.

Maar ja, ik was jong en had ambities, en zag mezelf niet mijn hele leven achter een bureau zitten. Ik wilde iets spannends doen. Toen ontstond het wilde idee om in mijn twee jaar vrije ruimte bij de politie te gaan werken. Dat mocht van de opleiding, maar hooguit voor één jaar. Het andere jaar werd ik door hen naar de reclassering verwezen. Dus ik ben eerst een heel jaar bezig geweest met boeven vangen, en het jaar erna om ze weer op het rechte pad te krijgen, haha! Vooral dat jaar als rechercheur was een geweldige ervaring, vol met spannende nachtdiensten en intense verhoren.

“Ik was jong en had ambities, en zag mezelf niet mijn hele leven achter een bureau zitten. Ik wilde iets spannends doen.”

Na die tijd ben ik acht jaar lang officier van justitie

geweest, toen deed ik met name fraudezaken. Dat schurkt natuurlijk ook weer tegen het civielrechtelijke aan, ook niet elke officier is daar geschikt voor. Als je verder geen civiele achtergrond hebt is het lastig om al die fraudezaken te behandelen. Ook de fiscaliteit bijvoorbeeld vereist behoorlijke voorkennis. Je ziet vaak in fraudezaken dat een officier, anders dan een betreffende advocaat, niet snapt hoe het recht op dat vlak in elkaar zit.

Als kind heb ik ook lang nagedacht over de advocatuur. Toen ik ging studeren dacht ik dat ik later advocaat zou worden, terwijl dat uiteindelijk het enige juridische beroep is dat ik nooit heb uitgeoefend. Misschien had ik dat ook wel heel leuk gevonden, maar de kans zat er dik in dat ik dan op een groot Zuidas-kantoor terecht was gekomen, en ik vraag me af of ik daar erg gelukkig was geweest. Ik heb in die zin nooit echt een kantoorbaan geambieerd. Als je jong bent, en je hebt die drang in je, moet je daar mijns inziens wat mee doen. Voorkom dat je ‘vroeg oud’ wordt en raas een beetje uit! Bij het OM is die kans op vroeg oud worden natuurlijk een stuk kleiner, daar kun je natuurlijk spannende acties zoals huiszoekingen vorderen.

Ik zou het ook niemand aanraden om rechter te worden zonder daarbuiten ook een behoorlijke carrière te hebben gehad. Ze zijn er genoeg, mensen die altijd intern hebben gezeten en nooit wat anders gezien hebben. Voor je eigen ontwikkelingen is het echter heel belangrijk om uit die bubbel te komen, om ook eens andere kanten van de maatschappij te zien.

“Voor je eigen ontwikkelingen is het heel belangrijk om uit die bubbel te komen, om ook eens andere kanten van de maatschappij te zien.”

Uw carrière voor uw tijd als rechter heeft u dus waardevolle inzichten gegeven die u helpen bij het uitoefenen van uw taken als rechter?

Zeker. Om een goede rechter te zijn is het uitermate belangrijk om ook de andere kant van de zaak in te kunnen zien, en ook met name dat je heel véél zaken ziet. Rechters krijgen natuurlijk aardig wat zaken op hun bordje, maar dat is niet te vergelijken met wat advocaten en officieren voorbij zien komen. En omdat je als officier of advocaat ook diverse rechters ziet functioneren, steek je daar ook veel van op.

Hoe bent u in de tijd precies bij De rijdende rechter (nu: Mr. Frank Visser doet uitspraak) terechtgekomen?

Dat is eigenlijk puur toeval geweest. Op een dag kwamen twee mensen uit Hilversum, gehuld in regisseurspakken en coltrui, bij mij aan met de vraag of ik belangstelling had deel te nemen aan een juridisch tv-programma. Twee gerenommeerde collega's bleken al mee te doen aan het project, dus ik voelde me vereerd dat ik ook werd gevraagd. Ze hadden mij echter niet de volledige waarheid verteld, we bleken alle drie een proefaflevering te moeten maken. Deze werden vervolgens stuk voor stuk getoond aan een panel die de beste tv-rechter uitkoos. De rest is inmiddels geschiedenis.

“Het recht inzichtelijk maken voor mensen zonder juridische achtergrond vond ik toen al een ontzettend mooi gegeven. En nu kreeg ik de kans om half Nederland aan te spreken!”

In die tijd had ik al jarenlang een bijbaan als docent aan de avond-hbo, de toenmalige heao. Die opleiding was toen net begonnen, dus ik gaf eerst eigenlijk alle vakken: van publiekrecht tot privaatrecht. In die tijd leerde ik om mensen die al een hele dag gewerkt hebben bij de les te houden en ook nog wat bij te brengen. Je wordt dan gedwongen om dat hele ingewikkelde verhaal van het recht te simplificeren zodat het goed overkomt. Rond die tijd werd ook het nieuwe BW ingevoerd. Ik werd gevraagd om een lesbrief daarover te schrijven voor het middelbaar onderwijs, wat ik toen heb gedaan. Die lesbrief had een oplage van 800.000. Onvoorstelbaar dacht ik toen, 800.000 mensen die ik heb geïndoctrineerd! Dat was natuurlijk een geweldig gevoel. Daarom sprak de mogelijkheid om tv-rechter te worden me meteen aan. Het recht inzichtelijk maken voor mensen zonder juridische achtergrond vond ik toen al een ontzettend mooi gegeven. En nu kreeg ik de kans om half Nederland aan te spreken!

Dat van half Nederland viel overigens eerst wel mee. In het begin keken er nog niet zoveel mensen, 250.000 per week. Dat aantal valt niet meer te vergelijken met nu natuurlijk, dat het programma zo'n groot succes zou worden had ik ook nooit kunnen vermoeden.

Uiteindelijk is mijn intrinsieke motivatie dus geweest

om het vak op zo'n manier uit te leggen dat iemand die niet in de juridische wereld ingewijd is het ook snapt. Daarbij is het me nooit gegaan om het bijbrengen van de exacte regelgeving, maar vooral de manier waarop deze toegepast wordt. Dat heb ik de afgelopen jaren eigenlijk vooral geprobeerd, mensen laten snappen dat hun gelijk nooit absoluut is. Leert de neutrale kijker daar dan daadwerkelijk iets van? Ik hoop en denk van wel.

In 2015 ben ik heel bewust overgestapt naar SBS. Dat had natuurlijk een enorm afbreukrisico, zeker toen stond SBS vooral bekend als 'campingzender', daar wilde je eigenlijk niet op gezien worden. Maar toch was het een bewuste keuze, in mijn bijna twintig jaar bij de publieke omroep bereik je namelijk over het algemeen toch een wat ouder publiek, de zaken waren immers zelden 'heftig'. Een ander, aanzienlijk, deel van het Nederlands kijkerspubliek zie je dan weer totaal niet bij de publieke omroep. Nu bij SBS zien we een toename van jongere kijkers, ook via internet en sociale media, aangezien zij vaak ook 'uitgesteld' kijken. Ook ons marktaandeel is goed, met Mr. Frank Visser doet uitspraak zitten we altijd tussen de twaalf en vijftien procent van de kijkers. Bij SBS kreeg ik tevens de kans om er ook een ander programma bij te doen, Mr. Frank Visser rijdt visite. Na een tijdje Uitspraak is dat een hele leuke afwisseling. We rijden dan met een ploeg het land door, waar ik mensen van juridisch advies voorzie – iets dat eigenlijk natuurlijk helemaal niet voor een rechter voorbehouden is. Op zulke dagen krijg je ook echt álles voor je kiezen. Bij Uitspraak blijven de meeste zaken toch burenruzies, dat is ook een beetje zo gegroeid natuurlijk. Maar bij Visite krijg je de gekste onderwerpen, soms kan ik er gewoon niet aan beginnen omdat ik dan haast een week moet studeren om er een goed juridisch onderbouwd antwoord op te kunnen geven. Gelukkig hoeven we de zaak niet ter plekke op te lossen, de bedoeling is dat we mensen een zetje in de juiste richting geven.

Dat is ook wel een beetje een rode draad geweest in mijn loopbaan, mensen moeten niet te veel gepamperd worden, dan creëer je een 'lokettenmentaliteit'. Je kunt je immers niet bij alles wat je dwars zit melden bij een loket waar een ambtenaar alles voor je gaat oplossen. Ik ben van mening dat mensen vooral heel goed in staat zijn om hun eigen problemen op te lossen, alleen ze komen soms simpelweg kennis op een bepaald gebied tekort. Op zo'n moment kan ik een rol spelen, om ze uit te leggen hoe het recht in elkaar zit, en of ze wel of geen goede zaak hebben.

Brengt het doen van uitspraken op televisie extra druk/zorgvuldigheid met zich mee?

Als een rechter een fout maakt wordt dat meestal niet opgemerkt. In het ergste geval gaat de uitspraak in hoger beroep over de kop. Het is uitzonderlijk dat een rechter het nieuws haalt omdat er iets mis is. Als tv-rechter is dat zeker anders. Als collega's mee zitten te kijken wil je geen aperte onzin verkopen. Dat geeft direct een beperking aan wat delegatie betreft. Er wordt in de rechtbank zoveel gedelegeerd, dan moet je erop vertrouwen dat het goed gaat. Maar dat wil ik niet, daarom doe en controleer ik zelf alles. Als ik een casus binnenkrijg vraag ik eerst aan mijn secretaris of hij een bindend advies overeenkomst maakt, waarna ik het dossier krijg. Soms maakt de secretaris een opzetje zodat ik niet alles hoeft in te typen, maar voor de rest doe ik alles zelf. Dan krijg je een ouderwets vonnis, met feiten vaststellen et cetera, dat sla ik niet over. Ook bereid ik de zaak voor voordat ik de hoorzitting heb, dat doet verder geen rechter. Ik maak dan eigenlijk al een conceptuitspraak zoals ik verwacht dat de zaak gaat lopen. Maar dat blijft een concept, in de helft van de gevallen stel ik die ook weer bij.

Het grote voordeel is dat ik niet, zoals wat me als rechter wel eens overkwam, hoeft na te denken hoe bepaalde zaken in elkaar staken tijdens het schrijven van een vonnis. Je kan niet zeggen dat iets niet is aangegeven in de stukken, en tevens ben je zelf overal aanwezig geweest. Je hebt als tv-rechter in die zin een leidende rol, en dus geen lijdende rol. Als ik al een concept heb gemaakt kan ik ook heel gericht vragen stellen tijdens de hoorzitting. Dat brengt druk met zich mee, maar dat is in de loop der jaren wel minder geworden. Een aantal keer is iemand toch woedend naar de rechtbank gerend, maar dat is gelukkig altijd goed afgelopen. Uiteindelijk is hoger beroep in normale rechtszaken daar natuurlijk ook voor, niemand is immers foutloos. Het is goed dat die mogelijkheid bestaat, maar als het goed is het niet nodig. Ik wil het ook liever voorkomen, maar op zichzelf zou het ook geen ramp zijn als je een keer in je carrière een fout maakt die wordt rechtgezet.

Inmiddels heeft u ruim 30 jaar ervaring als rechter, gaat het nooit vervelen? Waar zit de uitdaging in?

In 1989 ben ik inderdaad begonnen als kantonrechter, die functie heb ik tot 2015 uitgeoefend. Als TV-rechter werken we toe naar het 25-jarige jubileum, in

2020. Eigenlijk is dat niet helemaal eerlijk, want ik heb dan weliswaar in december 1995 wel mijn eerste uitzending gemaakt, maar die is nooit uitgezonden. Ik wist echter niet dat het een pilot was, en er is ook echt een beslissing gemaakt. Het ging over kwijtgeraakte trouwfoto's, een prachtige zaak.

“Dat is denk ik ook de kracht van het programma. Er hoeft niet met stoelen te worden gegooid om een boeiende aflevering af te leveren.”

Maar terugkomend op de hoofdvraag, uiteindelijk niet. Op een gegeven moment weet je het natuurlijk aan één kant wel, het gaat mij dan ook meer om de mensen, juridisch is er vaak niet veel meer aan. Maar het beslissen in conflicten met vaak zulke diverse mensen blijft natuurlijk wel gewoon een mooi gegeven. En soms hebben we ook zaken die juridisch toch nog wel erg interessant zijn en waar de mensen misschien wat minder sprekend zijn. Dat is denk ik ook de kracht van het programma. Er hoeft niet met stoelen te worden gegooid om een boeiende aflevering af te leveren. Uiteindelijk gaat het om de afwisseling tussen de verschillende mensen en zaken die aan bod komen en daardoor blijft het tot op de dag van vandaag leuk.

Wat heeft dit beroep als rechter en tv-rechter u als mens geleerd?

Als je net rechter bent heb je overdreven aandacht voor je kunnen. Dat hebben andere beroepsgroepen ook: artsen, chirurgen, tandartsen, noem maar op. Je wilt gewoon de beste zijn in je vak, waarin de mens in het verhaal vaak minder prioriteit heeft. Uiteindelijk wil je op dat moment voornamelijk dat collega's zeggen dat je goed bent, je 'stond immers in de jurisprudentie'! In het begin ben je dan ook gek op ingewikkelde zaken en aan het einde van de rit wordt de juridische uitdaging minder en worden de mensen interessanter. Dat zie je ook aan de vonnissen, bij beginners worden vaak eerst alle verweren verworpen waarna pas het laatste verweer wordt aangenomen. Het recht is ook een beetje Mondriaan, een soort abstracte kunst. Ook vonnissen kunnen steeds abstracter worden, behalve bij de Hoge Raad. Dat is uiteindelijk ook niet waar het om gaat, het gaat om een vonnis waar mensen iets mee kunnen. In dat verband is een rechtelijke uitspraak waarbij een van de partijen juichend het pand verlaat en de andere partij huilt misschien niet helemaal gelukt. Als het kan

probeer je een middenweg te vinden. Je bent immers met mensen bezig.

Als je deze vraag aan een huisarts of chirurg stelt, krijg je dezelfde antwoorden. De techniek wordt minder belangrijk omdat het na verloop van tijd vanzelfsprekend wordt, je weet wel dat je het kunt. Het eerste wat ik te horen kreeg bij de televisie was dat ik meer in de camera moest kijken, ik keek toen nog te veel in de stukken. Mensen zien liever dat de rechter er echt 'in' zit, en meer naar de mensen kijkt en persoonlijke aandacht voor ze heeft. Helaas zien we nu bij justitie dat alles op de computer staat en dat rechters gedwongen worden om steeds maar naar het scherm te kijken. Vaak staat de computer ook nog in de weg, en dat is absoluut niet goed.

Heeft uw baan als tv-rechter en kantonrechter elkaar positieve of negatieve beïnvloed?

Ik heb geen echte negatieve effecten ondervonden. Soms waren er weleens advocaten die dachten: "daar heb je die acteur weer", maar over het algemeen zijn de reacties leuk. Als je aan je blinde darm moet worden geopereerd en je chirurg heeft zijn eigen veelbekeken tv-show, denk je toch ook veel eerder dat je goed zit? Af en toe kreeg ik ook verstandelijk gehandicapte kinderen die voor een onderbewindstelling kwamen en heel enthousiast riepen dat ze mij kenden, en na afloop op de foto wilden. Dat doe ik dan ook, dat is gewoon fantastisch.

Wat is in uw ogen de belangrijkste eigenschap van een jurist?

Je hebt zoveel verschillende soorten juristen, maar de belangrijkste eigenschap blijft dat ie goed is. Helaas lopen er veel juristen rond die niet voldaan aan de minimumvereisten, maar dat betekent niet veel. Als je heel goed bent als jurist, in je vak, een togaberoep of iets anders, dan kun je goed worden in het ander. Kijk naar mij, ik ging eerst voor de mensenrechten en eindig als privatist. Je moet wel in staat zijn om je vakkennis op peil te houden en daar ook interesse in te hebben. Neem een abonnement op *Ars Aequi*, als er echt iets gebeurt in een bepaald rechtsgebied staat het daarin. Ik haak zelf eigenlijk alleen wel eens af bij het intellectueel eigendom en bankenrecht, omdat het me niet zoveel interesseert. Bankenrecht is net als voetballen tegen de Duitsers, op het einde winnen beide altijd.

Maar terugkomend, probeer ontwikkelingen bij te houden. Soms spreek ik juristen en weten ze bijvoorbeeld niet dat er een nieuw wetboek van strafvordering komt. Je hoeft het nieuwe wetboek natuurlijk niet te kennen, maar weet op zijn minst dat er een nieuw wetboek aankomt! Nu wordt het wel steeds moeilijker om bij te houden, zeker bijvoorbeeld het Europees recht. Wat ik wel eens doe als ik in de boekhandel ben is een nieuwe editie van 'Inleiding Strafrecht' halen en deze door te bladeren. Zeker als je de materie al eerder tot in de finesses hebt begrepen is een inleiding een geweldige opfrissing.

Een goede jurist blijft dus goed in zijn vak. Je hebt zoveel moeite gedaan om je examens te halen, dan is het toch zonde als je de rest van je carrière alleen met het waterschapsrecht bezig zou houden?

"Je hebt zoveel verschillende soorten juristen, maar de belangrijkste eigenschap blijft dat ie goed is."

Wat zou u toekomstige/huidige studenten willen meegeven?

Zorg dat je de studietijd goed gebruikt. Probeer topcijfers te halen, niet voor je diploma, dat komt immers wel, maar voor jezelf. Probeer boven de zesjes cultuur uit te stijgen en dan zul je merken dat je geen carrière hoeft te plannen, dat komt vanzelf. Ik zie zoveel mensen die het wel plannen en bijvoorbeeld op de Zuidas willen werken. Dat vraagt echt enorm veel van je, en is het wel leuk? Als je het heerlijk vindt om tot diep in de nacht op te blijven en te slapen op kantoor, wachtend tot New York opengaat, dan is dat misschien wel spannend, maar los daarvan: hoeveel mensen halen het? Ze nemen er tien aan, waar misschien een van overblijft. Negen daarvan gaan er gedesillusioneerd weg. Weet dus goed waaraan je begint. Je kunt ook bij een klein advocatenkantoor gaan werken, je moet gewoon ervaring opdoen. Uiteindelijk gaat het goed; het kan immers niet verkeerd gaan. Word dus een goed jurist en houd je vak bij. Er is immers altijd een gebrek aan goede mensen. ●

Door Nick du Bois en Jurian Bos.

Is de kiezer gestoord?

Ingezonden reactie

Corné Smit

Oud-(hoofd)redacteur

‘Niemand gelooft dat geestelijk gestoorden het beste worden vertegenwoordigd door geestelijk gestoorden.’¹ Om dezelfde reden zouden volksvertegenwoordigers ook niet op de doorsneebevolking moeten lijken, maar moeten worden geselecteerd vanwege hun bekwaamheid en deskundigheid, aldus Nick du Bois in de vorige NOVUM. Kennelijk zijn in de optiek van Du Bois gewone kiezers net zo min in staat om hun belangen te behartigen als geestelijk gestoorden. Ruim baan voor de intellectuele elite dus! Een prikkelende stelling, die wellicht goed aansluit bij de superioriteitsgevoelens van een enkele lezer, maar juist daarom om een weerwoord vraagt.

Overigens ken ik Nick du Bois als een gedegen civilist die van alle superioriteitsgevoelens gespeend is. Zijn stellingname komt voort uit een oprechte bezorgdheid over actuele politieke ontwikkelingen, waarbij eigenbelangen steeds vaker de boventoon lijken te voeren. Volgens hem is dat het gevolg van ons hedendaagse ideaal van afspiegeling: ons parlement moet een soort minisamenleving vormen met mensen van allerlei politieke, sociale en culturele achtergronden. Dat leidt ertoe dat bij verkiezingen de aandacht uitgaat naar allerlei minderheden die elk een plekje in het parlement opeisen. Politieke partijen spelen daar volgens Du Bois handig op in door de deelbelangen van deze groepen te gaan behartigen.² Met een beroep op Thorbecke betoogt hij vervolgens dat het parlement geen minisamenleving moet zijn, maar een vergadering

waarin de elite van de natie de belangrijke beslissingen neemt: een vertegenwoordiger moet ‘immers beschikken over kwaliteiten die de gemiddelde vertegenwoordigde niet bezit’.³

Thorbecke meende inderdaad dat een goede volksvertegenwoordiger vooral intellectueel ontwikkeld moest zijn, zodat hij zelfstandig kon bepalen wat goed was voor het volk. In zijn proefschrift noemt Jasper Looits deze negentiende-eeuwse gedachte ‘vertegenwoordigen voor het volk’: het volk werd niet in staat geacht om zijn belangen goed te behartigen en het parlement deed daarom niet wat het volk zelf wilde – dat zou immers alleen maar negatieve gevolgen hebben – maar wat objectief gezien in het belang was van het volk.⁴ De Kamerleden handelden dus naar hun eigen inzicht, in

plaats van de inzichten van hun kiezers te vertolken. De volksvertegenwoordiger was als de voogd van een onmondig kind, dat leiding van een volwassene nodig heeft. Of, om in de termen van Du Bois te blijven, als de curator van een geestelijk gestoorde, die niet goed voor zichzelf kan zorgen.

“De volksvertegenwoordiger was als de voogd van een onmondig kind, dat leiding van een volwassene nodig heeft. Of, om in de termen van Du Bois te blijven, als de curator van een geestelijk gestoorde, die niet goed voor zichzelf kan zorgen.”

Het zal duidelijk zijn dat de inspraak van de gewone burger in dit stelsel beperkt was. De kiezers deden mee tot aan de stembus, maar daarna verloren zij alle invloed op hun volksvertegenwoordigers. Tegen die achtergrond moet het ontstaan van politieke partijen dan ook worden begrepen. De mondig geworden burger eiste aan het einde van de negentiende eeuw dat ook zijn stem zou worden gehoord. Om zich in het systeem in te vechten, richtten verschillende politieke minderheden hun eigen partij op. Daardoor werd zichtbaar welke verschillende politieke opvattingen onder de Nederlandse bevolking leefden. Het probleem was daarmee echter nog niet verholpen. Onder het toen nog geldende districtenstelsel was in elk afzonderlijk kiesdistrict een absolute meerderheid van de kiezers nodig om een partij aan een vertegenwoordiger te helpen. Voor veel politieke minderheden was dat simpelweg onhaalbaar. Er was dus een ander kiesstelsel nodig. Daarom werd in 1917 het stelsel van evenredige vertegenwoordiging ingevoerd. Elke partij krijgt sindsdien naar verhouding evenveel zetels als het aantal stemmen dat het heeft behaald. De politieke verhoudingen onder de bevolking worden zo exact weerspiegeld door de krachtsverhoudingen tussen de partijen in het parlement. Het ideaal van Thorbecke maakte daarmee plaats voor een nieuw ideaal van vertegenwoordiging: afspiegeling. Niet langer was het parlement een vertegenwoordiging voor het volk, maar een vertegenwoordiging van het volk.⁵ De Kamerleden beslisten niet langer zelf wat goed was voor het land, maar vertolken slechts nog de mening van het volk. Om het volk echt goed te weerspiegelen was het natuurlijk wel zaak dat iedereen mocht stemmen, anders zou een deel van de bevolking niet vertegenwoordigd worden en was de afspiegeling alsnog onzuiver. Het evenredig

kiesstelsel kon dan ook niet goed functioneren zonder het algemeen kiesrecht, dat niet toevallig ook in 1917 werd ingevoerd.⁶

De introductie van het algemeen en evenredig kiesrecht was het gevolg van het ideaal van afspiegeling, maar kan niet los worden gezien van een verschuiving in de verhouding tussen de regering en het parlement. De volksvertegenwoordiging had zich in de tijd van Thorbecke primair met wetgeving bezig gehouden. Nu ook de arbeiders in het parlement werden vertegenwoordigd, verschoof de aandacht naar het optuigen van sociale voorzieningen. De opbouw van de verzorgingsstaat was al voor 1917 voorzichtig begonnen, maar raakte daarna in een stroomversnelling. Dat versterkte de macht van de regering, die een veel groter ambtenarenapparaat tot haar beschikking kreeg. In reactie daarop ging het parlement zich veel intensiever bezig houden met het beleid. Terwijl het parlement zich voor die tijd tot controle achteraf had beperkt, probeerde het nu al voordat de regering iets had besloten haar eigen wensen af te dwingen. Het parlement ging meeregeren. Dat veranderde de positie van het Kamerlid. Voortaan zat hij als volwaardig lid aan de tafel waar de beslissingen werden genomen, in plaats van dat hij hooguit achteraf nog de boekhouding mocht doornemen.⁷

“De introductie van het algemeen en evenredig kiesrecht was het gevolg van het ideaal van afspiegeling, maar kan niet los worden gezien van een verschuiving in de verhouding tussen de regering en het parlement.”

Die ontwikkeling veranderde de relatie tussen de kiezer en de volksvertegenwoordiger. Kiezers verwachten tegenwoordig niet dat hun Kamerlid een deskundige jurist is, die achteraf de rechtmatigheid van het overheidshandelen kan beoordelen. Integendeel, hij moet een actieve belangenbehartiger zijn die ervoor zorgt dat zij tijdig hun uitkering, toeslag of studenten-OV krijgen. En dat vraagt een heel ander type Kamerlid. Stel bijvoorbeeld dat u als student tegen de Staat gaat procederen, omdat u van mening bent dat het leenstelsel onrechtmatig is. U huurt dan waarschijnlijk liever een ervaren advocaat van 60 jaar in dan uw net afgestudeerde huisgenoot. De eerste kent immers de kneepjes van het vak, zodat uw kans op succes veel groter is. Dat vanuit de optiek van die advocaat het geld veel beter aan het

verhogen van de AOW kan worden besteed, zodat afschaffing van het leenstelsel helemaal niet in zijn belang is – een euro kun je uiteindelijk maar een keer uitgeven – ervaart u waarschijnlijk niet als een probleem. En terecht. Als hij uw zaak verliest, wordt hij daar niet beter van. Aan de hoogte van de AOW verandert immers niets. En dus zal hij naar zijn beste vermogen uw zaak bepleiten. Als u diezelfde persoon kiest als Kamerlid om het leenstelsel ongedaan te maken, dan moet u echter niet gek opkijken als daar niets van terecht komt. Wat hij als advocaat niet kon – het leenstelsel intact laten en zichzelf verrijken door de pensioenen te verhogen – en dus ook geen problemen opleverde, kan hij nu wel. Als u het leenstelsel via de politiek aan de orde wilt stellen, kunt u maar beter op een medestudent stemmen, of iemand die net is afgestudeerd en er dus zelf ook belang bij heeft (de gevolgen van) het leenstelsel aan te pakken.

“Het is dus volstrekt normaal dat in een democratische samenleving, waarin het parlement reële invloed heeft op het overheidsbeleid, burgers stemmen op medeburgers die qua levensomstandigheden op hen lijken.”

Het is dus volstrekt normaal dat in een democratische samenleving, waarin het parlement reële invloed heeft op het overheidsbeleid, burgers stemmen op medeburgers die qua levensomstandigheden op hen lijken. Op die manier wordt de kiezer vertegenwoordigd door iemand die hetzelfde belang heeft als hijzelf, zodat de kans groter is dat zijn belang ook daadwerkelijk wordt gediend. En dus stemmen veel jongeren op een jongere, veel vrouwen op een vrouw, en veel migranten op een migrant. Afspiegeling van politieke opvattingen leidt na verloop van tijd dus haast automatisch tot afspiegeling van levensomstandigheden die op het eerste gezicht politiek irrelevant lijken te zijn. In de ogen van Du Bois is dit ongewenst. Volksvertegenwoordigers zouden niet voor de exclusieve belangen van een minderheid op moeten komen, maar voor het algemeen belang. Juist daarom hebben we volgens hem volksvertegenwoordigers nodig die deskundig zijn en weten wat in het belang is van de samenleving als geheel.⁸ Nu is dat een prijzenswaardig streven, maar erg realistisch is het niet. Ieder mens is geneigd zijn eigenbelang te bevorderen. Dat is voor deskundigen niet anders. Een wetenschappelijk opleiding maakt mensen nu eenmaal niet immuun voor egoïsme. Een regering van deskundigen zal vooral beleid

maken dat gunstig is voor de deskundigen, maar dat zal onherroepelijk minder positieve gevolgen hebben voor de rest van de bevolking. De vraag moet dan ook niet zijn wie de beste bedoelingen heeft, maar hoe de menselijke neiging om het eigenbelang voorop te stellen ten goede kan worden gewend.

“Juist daarom hebben we volgens hem volksvertegenwoordigers nodig die deskundig zijn en weten wat in het belang is van de samenleving als geheel. Nu is dat een prijzenswaardig streven, maar erg realistisch is het niet.”

Ook daarvoor is het evenredig kiesstelsel de oplossing. Politieke partijen zijn in zo’n stelsel nodig om kiezers te organiseren en hun belangen op tafel te leggen. Geen enkele partij kan echter op een absolute meerderheid rekenen bij de verkiezingen. Geen enkele partij is dus in staat om in haar eentje haar plannen uit te voeren. Partijen zijn daardoor genooddaakt om met elkaar compromissen te sluiten. Dat lukt alleen als een partij de andere partijen weet te overtuigen van de redelijkheid van haar wensen. Om daarin te slagen moet een partij argumenten gebruiken die ook voor de andere partijen overtuigend zijn. Het evenredig kiesstelsel stimuleert partijen dus om na te gaan welke belangen zij met andere partijen gemeenschappelijk hebben. Belangen die, om het archaïsch uit te drukken, aan allen gemeen zijn. Algemene belangen dus!⁹

“De vraag moet dan ook niet zijn wie de beste bedoelingen heeft, maar hoe de menselijke neiging om het eigenbelang voorop te stellen ten goede kan worden gewend.”

Evenredige vertegenwoordiging dwingt politici en hun kiezers zo om met de rest van de bevolking rekening te houden door op zoek te gaan naar gemeenschappelijke belangen. Ontbreken die belangen, dan zal een partij op weinig bijval kunnen rekenen en zal ze haar plannen niet kunnen uitvoeren. Dat is het zelfreinigend vermogen van evenredige vertegenwoordiging. Worden die gemeenschappelijke belangen wél gevonden, dan is duidelijk dat wat in eerste instantie louter eigenbelangen

leken te zijn, in werkelijkheid algemene belangen vormen, en dus wel algemene steun verdienen. Op die manier kunnen maatschappelijke tegenstellingen tussen conflicterende deelbelangen op een vreedzame manier worden opgelost. Het is daarbij echter wel noodzakelijk dat dit ‘schiftingsproces’ openbaar is, zodat ook de kiezers begrijpen wat er gebeurt en het resultaat ook voor hen aanvaardbaar is. Alleen zo wordt een conflict daadwerkelijk, en niet uitsluitend in de hoofden van deskundige beleidsmakers, beëindigd. De kiezer moet dus vooral serieus worden genomen. Want de kiezer is niet gestoord! ●

worden niet geplaatst, tenzij de auteur daar een persoonlijk en objectief gerechtvaardigd belang bij heeft. Anonieme reacties worden niet geplaatst. Plaatsing van een lezersreactie betekent niet noodzakelijkerwijs dat de redactie met de inhoud ervan instemt.

1. N. du Bois, ‘De moderne betekenis van representativiteit. Representativiteit, goed of slecht voor de democratie?’, *NOVUM* 2019/7, p. 18.

2. Idem, p. 17.

3. Idem, p. 18.

4. J. Loots, *Voor het volk, van het volk. Van districtenstelsel naar evenredige vertegenwoordiging*, Amsterdam: Wereldbibliotheek 2004, p. 21.

5. Loots 2004, p. 22.

6. A.A.H. Struycken, ‘Kiesrecht (bij de grondwetsherziening van 1917)’, in: *Verzamelde werken*, dl. I, Arnhem: Gouda Quint 1924, p. 20.

7. A.M. Donner, *De plaats der Staten-Generaal in het hedendaagse staatsrecht*, Calvinistische Juristenvereniging 1961, p. 16-17.

8. Du Bois 2019, p. 18.

9. A.M. Donner, ‘Over representatie’, in: *Tussen het echte en het gemaakte*, Zwolle: Tjeenk Willink 1986, p. 109.

Corné Smit was als redacteur van 2016 tot en met 2019 verbonden aan NOVUM. Tijdens die periode was hij tevens een jaar lang hoofdredacteur. Tegenwoordig is Smit onderwijs- en onderzoeksmedewerker aan de afdeling Staats- en bestuursrecht.

Zijn reactie ziet toe op het artikel van redacteur **Nick du Bois**, verschenen in de oktobereditie (40/7) van NOVUM, getiteld “**De moderne betekenis van representativiteit.**”

Ook interesse om een bijdrage in te sturen? In de rubriek *Lezersreactie* kunnen lezers reageren op de redactionele inhoud van de NOVUM. De aanbevolen lengte van een lezersreactie bedraagt rond de 1000-1500 woorden, inclusief eventuele voetnoten. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden bijdragen te redigeren of zonder opgave van reden te weigeren.

Reacties moeten zijn voorzien van een naam en een korte omschrijving van de studie die de auteur volgt of van die functie die deze aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid bekleedt. Reacties van anderen dan studenten of medewerkers van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid

Misdaad mag niet lonen

Naar een sterkere aanpak van witwassen

Christiaan Silven
Redacteur

‘Misdaad mag niet lonen. In Nederland niet, in Europa niet en wereldwijd niet.’¹ Met dit niet mis te verstane statement openen minister Hoekstra van Financiën en minister Grapperhaus van Justitie hun brief aan de Tweede Kamer met daarin een plan van aanpak om witwassen tegen te gaan. Dat op het hoogste niveau wordt signaleerd dat witwassen meer aangepakt moet worden is in het licht van de recente geschiedenis niet vreemd. Met name de tekortschietende aanpak van witwassen door banken staat de afgelopen tijd onder een vergrootglas. Zo trof de ING-bank vorig jaar een megaschikking van 775 miljoen euro met het Openbaar Ministerie (OM).² Afgelopen september maakte de ABN AMRO bekend onderwerp te zijn van een strafrechtelijk onderzoek vanwege gebrekkige controle op witwassen.³ Eind oktober kwam ook een drietal Surinaamse banken bij het Openbaar Ministerie op de radar wegens verdenking van betrokkenheid bij witwassen.⁴

Het bestrijden van witwassen staat dus hoog op de agenda bij zowel de ministeries als het OM. De voorbeelden van onder vuur liggende banken laten zien dat het stelsel dat witwassen tegen moet gaan gebreken vertoont. Uit onderzoek is onder meer gebleken dat in Nederland jaarlijks ongeveer 16 miljard euro wordt witgewassen.⁵ Het gaat daarbij voornamelijk om opbrengsten uit drugscriminaliteit en fraude.⁶ Dit was voor minister Grapperhaus en minister Hoekstra aanleiding om een gezamenlijk plan van aanpak witwassen te formuleren.⁷ In deze bijdrage wordt het begrip ‘witwassen’ kort toegelicht en wordt het huidige stelsel ter voorkoming en bestrijding van witwassen geduid. Vervolgens worden drie concrete plannen uit het bovengenoemde plan van aanpak nader uit de doeken gedaan.

Witwassen: begripsbepaling en huidig stelsel

Op fundamenteel niveau kan witwassen gezien worden als het overbrengen van de opbrengsten uit misdrijven van de onderwereld naar de bovenwereld. Dat maakt het voor criminelen mogelijk om buiten het bereik van de overheid te blijven en ongestoord van die opbrengsten te genieten. Bovendien kunnen die illegale opbrengsten vervolgens gebruikt worden om dezelfde of nieuwe criminele activiteiten te financieren. Hiermee wordt de integriteit en veiligheid van het financiële stelsel ernstig aangetast.⁸

Sinds 2001 is witwassen als zelfstandig delict opgenomen in het Wetboek van Strafrecht (Sr).⁹ In artikel 420bis Sr wordt witwassen aangeduid als ‘*het verbergen van de werkelijke aard, herkomst, vindplaats, vervreemding of verplaatsing van een voorwerp of het verbergen of verhullen wie de rechthebbende is of het voorwerp voorhanden heeft, terwijl er wetenschap is of een redelijkerwijs een vermoeden zou moeten zijn dat het voorwerp onmiddellijk of middellijk afkomstig is uit enig misdrijf*’. Naast deze breed geformuleerde strafbaarstelling is er nog meer wet- en regelgeving met het doel om witwassen tegen te gaan. Te denken valt aan de Wet op het financieel toezicht (Wft), de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob) en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft).

Daarnaast zijn er verschillende instanties die toezicht houden op de zogenaamde ‘poortwachters’ van het financiële stelsel en beoordelen of zij zich houden aan de bovengenoemde wetgeving. Zo houdt de Nederlandsche Bank toezicht poortwachters als

de banken, pensioenfondsen en verzekeraars.¹⁰ De Autoriteit Financiële Markten houdt onder meer toezicht op (beheerders van) beleggingsondernemingen, beleggingsinstellingen en financiële dienstverleners, voor zover zij bemiddelen bij de totstandkoming van levensverzekeringsovereenkomsten.¹¹ Deze financiële dienstverleners worden aangeduid als poortwachters, omdat zij het directe contact hebben met de klanten, daarmee inzicht hebben in de relevante geldstromen en zo aan de poort van het gebruik van het financiële stelsel voor witwassen kunnen voorkomen.¹² Naast de poortwachters en toezichthouders is het de gezamenlijke opgave van het kabinet, de Financial Intelligence Unit Nederland (FIU-Nederland) en het OM om witwassen te voorkomen en te bestrijden.

“Naast de poortwachters en toezichthouders is het de gezamenlijke opgave van het kabinet, de Financial Intelligence Unit Nederland (FIU-Nederland) en het OM om witwassen te voorkomen en te bestrijden.”

Sterkere aanpak van witwassen: drie concrete plannen

Om witwassen effectiever te kunnen voorkomen en te bestrijden hebben minister Hoekstra en minister Grapperhaus in hun kamerbrief een plan van aanpak geformuleerd. Dit plan van aanpak bestaat uit drie pijlers. De eerste pijler heeft tot doel om het criminelen moeilijker te maken om wit te wassen. In de tweede pijler wordt de effectiviteit van de poortwachtersfunctie te vergroot. In de derde pijler wordt de opsporing en vervolging van criminelen versterkt zodat criminelen nog sneller en effectiever kunnen worden aangepakt.¹³ In het onderstaande worden drie belangrijke concrete plannen ter verwezenlijking van de drie pijlers kort besproken.

Een belangrijke verbetering ter verwezenlijking van de eerste pijler is de komst van een UBO-register.¹⁴ Dit is een openbaar register waarin de uiteindelijk belanghebbenden (‘Ultimate Beneficial Owner’ of ‘UBO’) van vennootschappen en andere juridische entiteiten worden geregistreerd. Het UBO-register wordt onderdeel van het handelsregister van de Kamer van koophandel en is een belangrijke maatregel om inzichtelijk te maken wie het in juridische entiteiten voor het zeggen hebben. Dit register kan de informatiepositie van toezichthouders

verstevigen en kan helpen bij het cliëntenonderzoek door de poortwachters. Dit UBO-register moet op 10 januari 2020 geïmplementeerd zijn.¹⁵

Daarnaast wordt voor de uitvoering van de tweede pijler publiek-private samenwerking sterk aangemoedigd. Hiertoe wordt onder meer voorgesteld om een Serious Crime Task Force op te richten, waarbij onder strikte voorwaarden politiegegevens gedeeld kunnen worden met derden. Die informatiedeling moet plaatsvinden binnen een ‘gesloten box’ waarin de opsporingsautoriteiten namen van personen delen van wie zij aanwijzingen hebben dat ze betrokken zijn bij witwassen. Binnen de gesloten box verstrekt de politie of de FIOD, na afstemming met het OM, een concreet signaal over een betrokken persoon. Op basis van dat signaal kunnen banken de transacties van die persoon in kaart brengen en melden bij de FIU-Nederland, die de informatie vervolgens na een verdachtverklaring kan doorgeven aan de opsporingsdiensten.¹⁶

Bovendien is voor het intensiveren van de opsporing van witwassen, het doel van de derde pijler, onder meer aan de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD), de Belasting Dienst, FIU-Nederland en het OM een bedrag ter beschikking gesteld oplopend tot een structureel bedrag van €29 miljoen vanaf 2021. Met dit bedrag kunnen door deze instanties extra projecten en onderzoeken worden opgetuigd om meer informatie te vergaren en witwassen effectiever te kunnen opsporen.

“Voor het intensiveren van de opsporing van witwassen, het doel van de derde pijler, is onder meer aan de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD), de Belasting Dienst, FIU-Nederland en het OM een bedrag ter beschikking gesteld oplopend tot een structureel bedrag van €29 miljoen vanaf 2021.”

Een adequaat stelsel voor de vergaring en uitwisseling van informatie is dus van cruciaal belang voor een goede aanpak van witwassen. Met de bovenstaande greep uit de plannen ter aanpak van witwassen hoop ik geïllustreerd te hebben dat de bestrijding van witwassen in de toekomst flink wordt geïntensiveerd. Dat ‘misdad niet mag lonen’ is dus geen lege leus van de ministers geweest. Met de

voorgestelde plannen hebben zij die uitspraak volgens mij meer dan voldoende kracht bijgezet. ●

1. Kamerbrief 30 juni 2019, ‘Plan van Aanpak Witwassen’, p. 1. Te raadplegen via: <www.rijksoverheid.nl>. Hierna te noemen: Kamerbrief 2019.
2. Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD) 4 september 2018, ‘ING betaalt 775 miljoen vanwege ernstige nalatigheden bij voorkomen witwassen’. Te raadplegen via: <www.fiod.nl>.
3. ABN AMRO 26 september 2019, ‘ABN AMRO onderwerp van onderzoek door Openbaar Ministerie’. Te raadplegen via: <www.abnamro.com>.
4. AD 26 oktober 2019, ‘Surinaamse banken verdacht van witwassen’. Te raadplegen via: <www.ad.nl>.
5. Aard en omvang van criminele bestedingen. Eindrapportage, bijlage bij Handelingen II 2018-2019, 31477, nr. 28, p. 13. Zie ook: Kamerbrief 2019, p. 1.
6. Monitor anti-witwasbeleid 2014-2016, p. 123.
7. Kamerbrief 2019, p. 1.
8. Kamerbrief 2019, p. 1.
9. Bijlage kamerbrief plan van aanpak witwassen, p. 1. Hierna te noemen: Bijlage Kamerbrief 2019.
10. De Nederlandsche Bank (DNB), ‘Toezicht op financiële instellingen’. Te raadplegen via: <www.dnb.nl>.
11. Autoriteit Financiële Markten (AFM), ‘Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme’. Te raadplegen via: <www.afm.nl>.
12. Bijlage Kamerbrief 2019, p. 10.
13. Kamerbrief 2019, p. 2.
14. Het UBO-register is een implementatie van artikel 30 van de vierde anti-witwasrichtlijn van het Europees Parlement en de Raad (Richtlijn (EU) 2015/849).
15. Kamerstukken II 2018/19, 35179, 3, p. 2.
16. Bijlage Kamerbrief 2019, p. 15.

HOUTHOFF

"EEN PROCEDURE WINNEN? NIET ZONDER EEN BRILJANTE VOORBEREIDING"

Arjan Adams

Advocaat / Associate

Werken bij Houthoff is een prachtkans die in alle opzichten bijdraagt aan je professionaliteit. We verwachten veel van je. Zo ook dat je voor jezelf weet wat jij nodig hebt om te winnen. Je daagt jezelf continu uit om de kern te bereiken. Voor een frisse blik op de zaak en een allesbepalend inzicht. Dat noemen we bij Houthoff *Going Beyond*.

▶ **Bekijk de video van Arjan op werkenbijhouthoff.com**

Loze literatuur

Over de regels, hun naleving en het misbruik omtrent verplicht studiemateriaal

Sebastian Cornielje

Redacteur

Voordat het academisch jaar begon heeft menig student zijn of haar bankrekening moeten plunderen voor de benodigde literatuur. Een zeer kostbare doch noodzakelijke aangelegenheid, waarbij de student die het niet al te nauw neemt met de aanschaf van het voorgeschreven schrijfwerk mogelijk geconfronteerd kan worden met ernstige sancties. Logisch, toch? Maar in hoeverre is de universiteit überhaupt bevoegd studiemateriaal te verplichten, vooral als de student voor zulks zelf in de buidel moet tasten? Handelt de universiteit binnen haar bevoegdheid? En wat gebeurt er bij misbruik van deze verplichting?

Kort antwoord op de eerste vraag: Niet officieel, maar in de praktijk wel. Tenzij de universiteit een gratis alternatief biedt zijn verplichte studiekosten bij de wet verboden, met uitzondering voor klein, residentieel onderwijs, fixusopleidingen en voor opleidingen met aanvullende eisen. Indien de opleiding geen alternatief biedt, zijn de extra gevraagde kosten onwettig op grond van art. 7.50 lid 1 WHW (Wet op hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek)¹, waarbij het begrip “extra kosten” zeer ruim is, van een excursie tot een labjas. Wat betreft verplicht studiemateriaal moet de universiteit tenminste één aanwezig exemplaar kunnen bieden in de bibliotheek, of een gratis download van het boek via internet faciliteren. Prettig om te weten dat er richtlijnen en wetten zijn, maar in hoeverre worden die ook nageleefd?

Zo doen er verhalen de ronde dat studenten in Rotterdam een studieboek verplicht moeten aanschaffen voor het vak “*zelf leren schrijven*”, omdat daar een online code in staat die ze nodig hebben voor het maken van opdrachten die bindend zijn voor het behalen van dat vak. En passant is het boek “*zelf leren schrijven*” van Boom Onderwijs geschreven door de leraar van het vak. Ook zijn er in Utrecht licenties voor een digitale oefenomgeving die bij aankoop van het zeer kostbare Noordhoff boek worden gegeven. Het doorverkopen van een verouderd exemplaar is echter niet im *frage*, aangezien de oefenomgeving geïntegreerd is in het curriculum, en toegang tot deze omgeving meestal maar een jaar geldig is. Als laatste heeft de universiteit de mogelijkheid inspanningseisen in het onderwijs- en examenreglement op te nemen, waarbij het niet hebben van de vereiste boeken uitsluiting tot een

bepaald vak kan betekenen. De universiteit kan het niet verplichten, daar heeft ze de bevoegdheid niet voor, maar afdwingen is weldegelijk realiseerbaar.²

“De universiteit kan het niet verplichten, daar heeft ze de bevoegdheid niet voor, maar afdwingen is weldegelijk realiseerbaar.”

Zeer oneerlijk allemaal, maar ver verwijderd van onze faculteit, toch? Kennelijk niet. Al eerder zijn er spanningen geweest tussen de rechtenstudenten en de universiteit over het verplichten van onnodig studiemateriaal, waarbij het toenmalig bestuurslid van de faculteit Peter van Es zei: *“Als er echt sprake is van verspilling, dan is dat onzinnig”*.³ Sinds de publicatie van dit eerdere voorval in weekblad Mare heb ik geen specifiek geval van “verspilling” kunnen vinden, althans, niet in voorgaande jaren. Bij aanvang van dit academisch jaar hebben de professoren Cliteur en Ellian een nieuw boek op de verplichte literatuurlijst weten te krijgen voor het vak Inleiding Recht, naast het door hun gepubliceerde boek Inleiding recht. Voor algemeen verkoop is de inhoud van het boek goed onderbouwd met wetenschappelijke artikelen, en zeer informatief, echter met de vereiste stof voor het vak Inleiding Recht vergeleken valt het een en ander te betwisten.

“Voor algemeen verkoop is de inhoud van het boek goed onderbouwd met wetenschappelijke artikelen, en zeer informatief, echter met de vereiste stof voor het vak Inleiding Recht vergeleken valt het een en ander te betwisten.”

Als het boek veel nuttige aanvullende stof biedt, en qua prijs-kwaliteitverhouding deugdelijk is, kan het zeker geen kwaad, maar dit is helaas niet het geval. De inhoud van het boek betreft in totaal een enkel hoofdstuk aan relevante stof voor het vak Inleiding Recht, zesendertig pagina's om precies te zijn, waarbij ook nog gelet moet worden op de immer aanwezige wetenschappelijke langdradigheid van de heren. Neem bijvoorbeeld het gedeelte uit hoofdstuk twee dat maar liefst 17 pagina's beslaat, wat eerst constitutionele democratie uiteenzet, en daarna beide onderdelen nogmaals apart behandeld, terwijl beide ook in hun andere boek staan beschreven. Er is veel overlap tussen de twee boeken, zo ook het

onderdeel constitutionalisme.⁴ In de, onder andere, zeer uitgekauwde stof waart zich het volgende probleem, het gratis alternatief waar de student recht op heeft, bijvoorbeeld een essay waar dezelfde informatie in staat, is niet duidelijk aangegeven door de professor.

In het geval van het vak Inleiding Recht lijkt het boek eerder op enkele veredelde artikelen, waarbij de stof in verschillende jasjes wordt gestoken en onnodig wordt verlengd, teneinde het geheel als boek te laten kwalificeren en een prijs van bijna 35 euro kan worden gevraagd. Relatief tot hetgeen de student qua relevante informatie voor het vak Inleiding Recht uit het boek kan halen is dit een exorbitante prijs. Een ander soortgelijk geval waar dezelfde ethische kwestie in het geding is, is bijvoorbeeld bij de boeken *“Hoofdstukken vermogensrecht”* en *“Compendium vermogensrecht”*, verplichte literatuur van het vak Inleiding Burgerlijk Recht, waar ook veel overlap tussen de boeken is.⁵ Het cruciale verschil met de boeken van Cliteur en Ellian is dat beide boeken volledig voldoen aan verwachtingen omtrent inhoudelijke relevantie.

Concluderend mist de student duidelijkheid over het gratis alternatief, en een alternatief is zelf niet makkelijk te vinden. Gevolg hiervan is dat de student niets anders rest dan het boek aan te schaffen. Het is uiteraard niet de eerste keer dat een hoogleraar aan een grote groep studenten boeken van eigen hand voorschrijft, en hierdoor zichzelf kan verrijken met een modaal jaarsalaris, of een veelvoud daarvan, en het zal ook zeker niet de laatste keer zijn. We kunnen er louter voor zorgen dat de boeken inhoudelijk relevant zijn voor de vakken, teneinde in het vervolg niet van loze literatuur te hoeven spreken. ●

1. Artikel 7.43 t/m 7.56 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW).

2. “Studieboeken kopen is niet verplicht, maar je moet ze wel hebben”, 13 april 2016, DUB.

“Bussemaker: geen extra kosten voor studies”, 18 maart 2014, DUB.

3. “Studenten klagen over dure boeken”, 21 april 2016, Mare.

4. P. Cliteur & A. Ellian, *Inleiding recht*, Deventer: Kluwer, zesde druk./P. Cliteur & A. Ellian, *A New Introduction to Jurisprudence. Legality Legitimacy and the Foundations of the Law*, London & New York: Routledge (2019).

5. Jac. Hijma & M.M. Olthof, *Compendium vermogensrecht* (2017). /J.H. Nieuwenhuis, *Hoofdstukken vermogensrecht* (2019).

Questionnaire met prof. Ton Liefwaard

Prof. mr. Ton Liefwaard is sinds 1 september 2018 vice-decaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, voltijds hoogleraar kinderrechten en bekleedt sinds 15 maart 2012 de UNICEF-leerstoel kinderrechten aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

Wat is uw belangrijkste karaktertrek?

Positief of negatief? Als het positief mag zijn, denk ik dat ik goed kan luisteren. Ik doe in elk geval mijn best om goed naar mensen te luisteren, want dat vind ik belangrijk.

Wat is uw favoriete eigenschap in anderen?

Ik houd ervan als mensen enthousiast zijn over de dingen die ze doen of meemaken, in werk of anderszins. Dat werkt vaak aanstekelijk en met een gedeeld enthousiasme kom je ergens; dat is eigenlijk altijd inspirerend. Ik heb zelf sterk de indruk dat er veel enthousiasme in onze faculteit zit en dat dat bijdraagt aan de goede sfeer die we hebben.

Wat is de belangrijkste eigenschap van een jurist?

Of dit het belangrijkste is weet ik niet, maar ik denk dat het voor een jurist steeds belangrijker wordt om

om vervolgens over die grenzen te kijken naar andere perspectieven op juridische en maatschappelijke vraagstukken. De nieuwe master Law and Society biedt studenten de kans om kritisch te leren reflecteren op recht in de samenleving. We moeten studenten, in bachelor en master, stimuleren om verder te kijken dan het juridische perspectief.

Dat gebeurt gelukkig al heel erg veel. Ik denk dat we dit ook moeten uitdragen naar de arbeidsmarkt, zodat onze afgestudeerden juist om deze capaciteit worden gewaardeerd.

Wat is de grootste valkuil voor een jurist?

Wat mij betreft is de valkuil dat hij of zij te weinig kritisch op het recht is zoals dit geldt en wordt toegepast door belangwekkende instituties, met inbegrip van de hoogste gerechtelijke instanties.

“We moeten studenten, in bachelor en master, stimuleren om verder te kijken dan het juridische perspectief.”

Wat doet u het liefst in uw vrije tijd?

Naar muziek luisteren en een beetje wegdromen. Ik houd er ook van om naar een voetbalwedstrijd van mijn zoon te gaan of om te fietsen met mijn dochter. Of gewoon even bladeren in een kinderboek geïllustreerd door mijn echtgenote. Dat ontspant enorm en helpt me om even los te komen van de dynamiek van het leven van een academicus. Ik ben dan ook het liefst even gewoon thuis.

Wie is uw favoriete schrijver?

Ik geloof niet dat ik één favoriete schrijver heb. Ik heb wel bepaalde schrijvers van wie ik de boeken erg mooi vond of vind. Robert Harris bijvoorbeeld die historische, literaire thrillers schrijft zoals *De Officier* en een fascinerende trilogie rond Cicero. Eerder was ik altijd erg blij met de boeken van Henning Mankell en met *Het Bureau* van J.J. Voskuil.

Voor welk levend persoon heeft u groot respect? Misschien wel een groot voorbeeld voor u?

Ik blijf maar dichtbij mijzelf. Ik heb nog steeds een enorm respect voor mijn promotor, professor Jaap Doek. Hij heeft een enorm belangrijke rol gespeeld bij kinderrechten in Nederland. Hij is een zeer belangrijk voorvechter geweest van kinderrechtenimplementatie op nationaal niveau en een scherp jurist die niet schuwde overheden, van Noord-Korea tot de VS, als enige land dat het Kinderrechtenverdrag niet heeft omarmd, aan te spreken op hun verantwoordelijkheden ten aanzien van kinderen. En hij is nog steeds zeer betrokken. In december reiken we voor de zesde keer de Jaap Doek Kinderrechtenscriptieprijs uit.

Wie uit de geschiedenis zou u wel (even) willen zijn?

Misschien dat ik wel het liefst aanwezig zou willen zijn geweest bij de totstandkoming van het VN-Kinderrechtenverdrag, dat op 20 november aanstaande dertig jaar bestaat. Ik was in 1989 zelf nog een kind en mij niet bewust van de totstandkoming van dit voor kinderen zo belangrijke mensenrechtenverdrag. Ik vertel er wel veel over.

“Ik heb nog steeds een enorm respect voor mijn promotor, professor Jaap Doek. Hij heeft een enorm belangrijke rol gespeeld bij kinderrechten in Nederland.”

Wat is uw favoriete wet?

Ik heb geen favoriete wet, maar het VN-Kinderrechtenverdrag is in mijn werk natuurlijk van grote betekenis. Het is echt een bijzonder interessant verdrag dat door bijna alle landen ter wereld is omarmd. Alleen de VS wil maar niet aansluiten.

Welk wetsartikel zou u willen afschaffen?

Ik zou er wel voor voelen om het uitgangspunt dat kinderen in Nederland procesonbekwaam zijn ter discussie te stellen. Dit uitgangspunt past naar mijn idee niet langer bij het internationaal erkende recht van kinderen om toegang te hebben tot het recht (access to justice). Vanuit de Staatscommissie Herijking Ouderschap hebben we opgeroepen tot een kritische reflectie. Momenteel wordt er onderzoek naar gedaan voor de afdeling Jeugdrecht samen met

collega's van de Faculteit Sociale Wetenschappen. Ik kijk zeer uit naar de resultaten.

“Ik zou er wel voor voelen om het uitgangspunt dat kinderen in Nederland procesonbekwaam zijn ter discussie te stellen.”

Hoe was u zelf als student en bent u sindsdien erg veranderd?

Ik heb bewust voor rechten gekozen maar was verder een gemiddelde student. In de laatste twee jaar van mijn studie kon ik de afstudeerrichtingen strafrecht en privaatrecht, in het bijzonder personen- en familierecht kiezen en een aantal specifieke vakken en toen werd ik echt door de studie gegrepen en maakte ik kennis met het vakgebied waar ik mij nu nog steeds mee bezighoudt. Of ik veranderd ben? Natuurlijk, maar ik weet niet of ik mijn studie anders had aangepakt. Je blijft immers voortdurend leren na de studie. Ik ben nog steeds blij met mijn studiekeuzes.

“Of ik veranderd ben? Natuurlijk, maar ik weet niet of ik mijn studie anders had aangepakt. Je blijft immers voortdurend leren na de studie.”

Wat is uw favoriete arrest?

Geen specifiek arrest, maar de jurisprudentie van het Zuid-Afrikaanse Constitutionele Hof die betrekking heeft op de rechten van het kind. Het is enorm interessant hoe dit hof op basis van de Zuid-Afrikaanse constitutie, waarin kinderrechten expliciet

zijn opgenomen, beslist over zeer belangwekkende en controversiële kwesties, als minimumstraffen voor kinderen die ernstige strafbare feiten plegen en – zeer recent – het toepassen van geweld jegens kinderen in de opvoeding. De uitspraken zijn stuk voor stuk zeer lezenswaardig en laten goed zien met welke vragen de rechters hebben geworsteld. Die openheid van zaken zou ik Nederland ook wel willen zien; erg belangrijk voor de rechtsontwikkeling.

Naar welke muziek luistert u het liefst?

Toen ik nog bij mijn ouders woonde, was er altijd muziek; mijn vader is musicus. Van gitaarmuziek van mijn vader, tot popmuziek van de radio. Ik houd dan ook van verschillende muziek, maar als ik wat moet noemen: jazz, de gitaarmuziek van Mark Knopfler, de piano van Murray Perahia en alles van Prince.

“Ik zou graag een boek willen schrijven dat niet zozeer wetenschappelijk van aard is, maar een breder publiek kan aanspreken en kan inspireren.”

Welk talent zou u echt graag willen hebben? Waar zou u graag nog goed in willen zijn/worden?

Ik zou graag een boek willen schrijven dat niet zozeer wetenschappelijk van aard is, maar een breder publiek kan aanspreken en kan inspireren. Ik zou in mijn wetenschappelijke loopbaan op een moment op dat punt willen uitkomen. Maar misschien kijk ik stiekem wel het meest uit naar het

schrijfproces, al vrees ik dat ik dat te veel idealiseer. Schrijvers (en ook illustratoren, weet ik van dichtbij) gaan vaak door een enorm eenzaam, creatief proces. En daarin benijd ik hen bepaald niet.

Welk probleem in het recht of de politiek verdient volgens u nú de aandacht?

Denkend vanuit mijn deskundigheid als hoogleraar kinderrechten: de politieke participatie van kinderen, met inbegrip van stemrecht voor bijvoorbeeld middelbare scholieren vanaf een bepaalde leeftijd. Vanuit een echte wens om kinderen als burgers serieuzer te nemen. Als vice-decaan zou ik graag met onze Minister van Onderwijs in gesprek gaan over de noodzakelijke investeringen en veranderingen bij ons als universiteiten.

“Als vice-decaan zou ik graag met onze Minister van Onderwijs in gesprek gaan over de noodzakelijke investeringen en veranderingen bij ons als universiteiten.”

Wat is uw motto?

Ik denk dat ik Nederland vooral wil zien als onderdeel van een mondiale gemeenschap – van Europa en verder. Ik vind dat mijn werk relevant moet zijn voor kinderen waar dan ook ter wereld en ik stimuleer mijn studenten graag om kennis te nemen van andere rechtssystemen. En als vice-decaan denk ik dat onze faculteit relevant moet willen zijn voor recht in Nederland, maar ook voor recht elders. Studenten uit de hele wereld zijn wat mij betreft dan ook welkom

om hier te komen profiteren van onze mooie, inspirerende en vrije wetenschappelijke omgeving. En elke student telt mee. ●

Door Francine Fetter.

NOVUMmagazine

NOVUM magazine is het juridisch faculteitsblad van de Universiteit Leiden, ontstaan uit de fusie tussen het faculteitsblad **Trias** (1968) en het blad **Request** (1999) dat werd uitgegeven door het rechtenmentoraat Appèl, tegenwoordig **Juridische Faculteitsvereniging Grotius**.

Ons doel is een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van (toekomstig) juridische professionals.

Hoofdredacteur

Jurian Bos

Eindredacteur

Joris van de Riet

Redacteurs

Martijn Berk

Nick du Bois

Sebastian Cornielje

Francine Fetter

Jetske Krabbendam

Christiaan Silven

Femke de Wijs

Raad van advies

Prof. mr. dr. A.G. Castermans

Prof. mr. dr. P.M. Schuyt

Mw. drs. A.F.M. van der Helm

Dion Latten, assessor FdR

Ayman Kariman, praeses JFV Grotius

Oplage: 750 exemplaren

Drukker: BladNL

ISSN: 1567-7931

© Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de redactie openbaar worden gemaakt of verveelvuldigd.

Adverteren, solliciteren of reageren: novum@law.leidenuniv.nl

Zie www.novummagazine.nl voor oude edities en artikelen

ALLEN & OVERY

It's achieving more together.
Trusting and being trusted.
Being part of something bigger.

IT'S TIME.

Vandaag een bouwproject in hartje Amsterdam. Morgen de financiering van een tankopslag in Azië.

Onze cliënten komen bij ons met vragen waar nog geen antwoord op bestaat. We vinden nieuwe oplossingen voor hen en creëren precedënten. Onze mensen zijn gedreven, ambitieus en no-nonsense. Onze cultuur kenmerkt zich door een hecht teamgevoel, humor en lef. Wil je werken of stage lopen op een kantoor dat het beste in je naar boven haalt?

Kijk op www.werkenbijallenovery.nl

